

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 64.

Fylke: Sogn & Fjordane.

Tilleggsspørsmål nr.

Herad: Faler.

Emne: Døide og gravleggjing.

Bygdelag: Gjøddal.

Oppskr. av: Sigvard Sorli,

Gard: Sotli og andre.

(adresse): Bale i Sunnfjord.

G.nr. 121 Br.nr. 3.

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle.B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

SVAR

I Døidvarsel.

„Døiden kjem aldri iwarsta,“ sa dei gamle gjøddølingane. Men det var ikkje alle som hadde evne til å sjå og høyra døidførboda. Men trüdde på dei gjorde alle, og dei tok merke og varsel av ietruely mange ting.

1) Låg nasa i kross anten ute eller inne, det kunne vera grasstra, trepinnar, fjølemolar eller armar, så lydde det at nokon var feig. Tivsstø motta var likevel når hønden låg tvært over tre golvfjoler. Då var det usigj tvil om at døiden kom på innsteg. Klodde ein i sigget, var det ein kar, og klodde ein håret, var det ei kvinne som laist åt bytrjigarden.

2) Kalligla var feigdarfjög. Symte ho seg heime med hūsa, på kunne ein vera viss om døidfall. Det same kunne ein venta på når bergjögla gæula i Geine vøldar.

3) Fersk høndane det med å langyba, var ein-kvone i gjerda feig.

4) Vart det usst på heista i fjøket, var det eit ille teikn. I gjøddølgane mine høyrde eg ofte dei gamle tala om feigdarbeist. „Anten døida dei, eller på vøufciost dei på andre vislar. Miste

2
eit skjæly mer neste eit beist, rødde alle om
at, no hadde det ikkje lenge att."

F Kraka det i mjølkbidna eller rjomekanna,
var det eit varsel om dæude. Rann ikkje mjølkta
ihop, eller var det vasskely å få smør av
rjomen, tydde det døddot.

G Det var vasskely meining at når foet tok
til å røta om ^{eller} på hendene, så skulle
ein fetta dødfall. "Sit ikkje så oroga," sa ho
bestemor, "ein høyre bære da så ilt d."

F Dei gamle førekjødde seg alltid på dæuden
når det galdt likveip og likkistebord. Høyrde
ein på det kraka i eit leide (kiste eller "bombe")
som ein gøynde likklede i, så vart det teke
som dødsvarsel. Rikta og kraka det i lik-
kistebord, tydde det nett det same.

G Sumne høyrde brosing og brass framføre dødf-
fall. Kraka det og ravela i ølleidna, var det
feigdarbot.

Keie kinnne og høgra likkistebord vart
dregne på. Sumne høyrde hamarslag, og det
tydde likkiste spinning.

F 1915 døde eldste søster mi av heilebrune.
Ho lag sjuk vore dagar. Me bygde ny fjøs og
ny løy den sumvaren. Det var mange øleids-
foer på garden. Keie morgon på den eine av
øleidarane: "No verte ikkje gammalde. F natt
høyrde eg likkiste spinning." Same dagen døde
søster.

Sjølvsagt venta me på det same alle på
garden, og livevel torer eg påstå at mannen
trudde det han sa, for det var ein pålelyg
kar. Vuelby hadde hau drøymt det heile
II Andre varsel.

I Dei gamle hadde perskilde likferdsalmar.

13380

Gjume påstod at dei framfjøre d'ödfull höyrde, liksom
na o liksom i lipta." Ei gammel kvinne på Hegg-
heim, Söin-Siria, var pers mam i så måte. Ho
var kjölv ein Glink songar, og far hennar, Söin
Heggheim, var ein braq spelmann.

2) Gjume kjende ög, liksom. Eg hugsar så godt ei
gammel kjerring fortalte heime i stova vår: „Da va
nett för Barde-Joansen döydde. Ö kom fram
Barde-reinene. Da va, liksom lipta" på sterke at e
ville kaste opp."

3) Liklykter var ög vækly ä tale om i samband
med dödfall. „Da Nilska Davinn döydde, säj
e liklykt," sa ein gammel kvinne hjä os. „Lykta
för nett same veien så likvaskarane laist gå."

4) Lars Sanden, f. kring 1850, fortalte: „E kom
ne Sanda höigane einj myrke häistkvælde. Ma
einj gonge vart da så ljüst ikring me alle
e kunne sjä skoringane." Same veka döydde
Anselin, "la han li."

5) "Näljus" tala dei gamle mytji om. När
uonon drucka, var det vækly ä höyra at
ein-utan hadde sett „näljus" nett på den
staden utlikta herde.

6) Eg höyrde ög tale om at pume säj heile lit-
ferder. Her kunne ein skriva hopetal av poger
som dei gamle fortalde.

Ei herding vil gjatta med:

På grannegarden vår köyde dei ved heime
ör marka på vinterföret. Det var ei hoggbratt
reine dei köyde medetter lit mots med
vegen over til Vadheim i Sogor. På grannegarden
hadde dei ei bröm merr som aldri „heldt" i
sinnabakkane. När ho kom fram på Risjegro-
reina, bar det i trisparrng ned på stallen det
der Vadheimsvegen gjekk.

Men ein dag berästogga merra mist i bratt-
 reina. Drengem, Lillen - dei kalla, fekk henne
 iktje av flekken brass i hysing og på jaging.
 Merra pette fot fore seg og kviheldt lasset.
 „Da va eit likfylgje ho seg,“ sa dei gamle.
 Os rett nok: veda eller måtte eit likfylgje
 saune segur.

III 1) Når nokon lag sjuk og gjomast bort, tok
 ein det som eit feigdabrot. „Molda tere“ - eller
 „jorda tere,“ sa dei gamle.

2) Fekk nokon som var ~~segalt~~ krevgliggjau se
 liss på seg, var det „feigdaliss.“ Dei meinte lissa
 kom iit på ryggen på foet. „Da stende iktje
 bra te vinde sjinn'a når lissa krype iit,“ var
 eit vanleg ordtak.

3) Hjóna ein at nokon var feig, fortalde ei
 gammel kone, sa „ynskke einj yve dei.“ Det
 gjorde ein på denne måten:

Eiu tok ei lita gryte og holde over andleket
 på den sjúke. Så slo ein litvetta mjølk i gryta
 og koka. Medann mjølke edvetten vart druckem,
 ynskke ein: „Giu gj'e du må fare vel!“ Estlerpi
 holde ein gryta over andleket på den sjúke. A
 „ynskje“ over sjúke på denne måten har iingens
 gammel og har møtt, vore med på. - Det er ei
 gammel segur.

4) Det herde av og til at presten vart boddeud
 når nokon iktje „lag role i gravine.“ Men
 presten lúdde i Dale, heile tre mil unna, sa
 han var iktje lett å få tak i.

Når nokon lag festsais og skrewa med
 dauden, vart presten henta. Han måtte både
 reiasl, roast og kvepsast, sa det var iktje uoro
 kvardogshendiing at den mannen vart
 henta. Det var høglid i heimen når presten
 kom til gard.

Da vart det bordreidsla av aller beste slag.

Eg minnst ein gamal berar, Arne Fjelland fortalde: "N. N. laig o anka se o ynskete itle presta. Hanj va i sjelmau. Ansikte hass va sa forvilde atte da va plygt o sja. Ja kom prestin. E' gloyme aldri kor han ljusma i ansikte itle kvart prestin fala ma 'an. O da hanj fekk sakramenta, va han ickj attengjenn'ande."

5) Dei aller fleste huedde seg mange ar i forevegen pa dauden, d. v. s. var dei var komne opp i ara. Likkeda var ferdighuedde, distebord var lillaga, malt likeins - og kjot og mest-vaer. Fekk dei skunder til det pa doddlega, avgjorte dei og korleis heile gravferdu skulle skipast, kven som skulle "sjela", "synja", vera "kjomeister" og "mestakjerringa" o. el. Bra'droydde ein som var til voka, pa gjerne folk: Hanj fekk ickj skunde te a sjipe ma noke."

IV

1) I Guddal hadde ein yonre maetar a nemna at nokon var "dod". Her er nokre: "Hanj doydde i dag." "Han a flette." "Hanj sovna." "Han drog siste andedraje." "Hanj a kj meire, hanj." Andre var meir vurdhause, seteg var det var nokon dei ickj lika. "Hanj sette polane i veire," "Han jukk 'an." "Hanj gaspt ickj meire."

2) Ja seint som siste vintere, hoyrde eg ein mann pa grensa mellom Fjaler og Nftrv sogn seia: "E' kjon ickj. Hanj Ola he gatt av."

3) Dei gamle hadde visse merke pa at folk var daude. Ringo brast, hjarta stoppa, og "pulsin" stutta a stuedu. Var ein i tvil, la ein ei glasreite over minn og nase. Vart det doyg pa reida, var iedkomande herre "sjinn'do'."

4) Gytruid Langenes, f. kring 1880, fortel meg ei gamal sage:

6

„Da skü' ve ei jente i Flüdala på bore
va sjuor'-dæie. Ka hi da kunde, he e aldri
hæurt. Men da e lenje sia." Gjenta vart
kistelagd som væely, og kista vart sett inn
i ei gaucal lü. Sei veld kom far til gjenta
inn i stova, drikkvit i andeleit. Han hadde
högst det banka og anka seg inne i lüa.
Da dei kom dit og opna kista, levde gjenta.
„Ho vart sia jiple me le sjuor", d. v. p. til
Norvik eller Forvünd.

5) Dei gaule rödde og om folk som var
„henrykte." Og hügbar godt ein gauleing på
Heggheim fortalte om ein det hadde hendt.
Han seg om a. Koteis folk på deu „andre
sia" leid og hadde det vordt. Det var væely
å gå med räudrandite postar den gongeu.
Men på deu „andre sia" var dei räide rendene
primar som vreid seg om leggene. Og vone post-
bænd var bytte med levande hoggormar, lesse
på midten var dei væelye roebænd.

6) När ein hadde vorte viss om at eit menneske
var „podna for godt", let ein att aügo på deu
„döde." Vile ikkje aügmelona „liggja ihop", la ein
som oftast ein stilling på dei. Summe ville ikkje
brüta på syndig vare, dei ^{varte} anna som kvinne
fælla i stödeu. Var munnen öpen, sette ein
til væely ein klist over hovudet og balt med-
kjæken opp.

7) Så var det å „vaske og fli" lukt. Som oftast
seude ein bot til ei grannetone og feldt hjelp.
Lelles kvinne alle kvinne vera med, unntatte
dei som var med barn.

Var det ein mann som var döt, ein som
hadde heilskjegg og langt hår, vaske ein
og kjemlede hår og skjegg. Raka mannen seg,

vart det gjort av ein mann.

Medan stellet med liket stod på, opna ein glas og dører og ljøre, så sant veret var til det.

8) Når liket var vaska og fjelga, hår og skjegg kjemmt og neglene skorne, kledde ein på liket. Men fyrst, var ein eit "senghalmen og sengkleda den døde hadde lege i.

Halmen brende ein. Då tok ein ymre merke: Dit røyken fot, skulle mykje lik komma. Var det ein kar på den garden som fyrst såg røyken, var det ein kar som høit "flytta", og var det ei kvinne, så høit ho "reisebo". I dei røyken rett til vers, var det eit godt bot som sjela til den avlidne. La røyken seg i krullar langs dølbotnen, var det eit ille versel.

9) Likvatnet var fæst kvande redde. Helst skulle ein slå det i ei ured. "Dar d kvande i jarine o", så dei. Hadde ein sår på hendene, måtte ein ikkje ha med likvatn å g'era. I guldagane mine høyrde eg om ei kvinne som hadde "døgt" av eit stygt sår, på ikkje vilde gro." Ho hadde vore med og vaska eit lik med ^{sau ho} ^{hätte eit} sår på eine handa. "Sare grodde aldri. Da ta se bare ei stygge skurve på ja."

Kvinner som var med barn, måtte aldri komma nær lik eller røra i likvatn.

V

Likkleda var: Rittskjorte med svart tykross på bringa, sokkar, laken, sveittdik og pule. Likkakemet vart oftast kalla "lihbledja."

1) Skjorta vart fyrst kledt på. Ho var sydd av bleikt lereft. Var lereftet heimeverra, hadde ein lagt det til bleikings på vårsmøen. Skjorta var så pid at ho rakk minst ned på leggen. Golvane var oftast tvile, men ein mytta og

grå og svarte sønner. Torsetia hadde til vanly
sin annam farge.

2) Når liket var klist, la ein det på "likstrå." Var
det brongt om plabben, mytta ein som oftast
senga. Men senga var jalamde stulle; og liket
varte "strekast ut." Derfor mytta ein gjerne
"likstrukki." Ein la to bord over eit par "krakka"
eller "kiste." På desse borda la ein på uoto rein
halv. Ein strakte liket på gott ein skinnre. Under
hovudet la ein "likpeta." I hennre var det og
rein halv. Dette kalla ein "å leggja fram"
eit lik. (Har vart faulagd.)

3) Hordene på liket krepke ein alltid over leringa.
Under kraka la ein ei palmbox. Sumre bruka
og ein kibel ved sida.

Om oftast sette ein ei kosee eller liknaste
ved hovud - og fotende. På la ein eit eller
to bord over og gøynde det heile med eit
ankle. Her sette ein gjerne ein massingstake
med eit talgjos i. Ved sida la ein "güdbord -
boxer."

4) Korra som hadde stått føre vaskinga, las ofte
eit güdbord over den "døde" - og song eit salmevers.

5) Den dænde lag på likstrå til kista var ferdig -
laga.

Det var oftast visse "likkistebogavar" i bygda.
Dei var alltid to om arbeidet. Likkistebogarane
tok aldri betaling for arbeidet.

Likkistene vart laga av fjerribord. På kvar
gard hadde dei kjerre likkistebord. "Frjir veit
ka tid framj finn os."

Frå fyrst av var likkistene svært enkle.
Dei var litt vidare oppi enn mede. Gabbene
var trapesskaga. Liket g'vok ut over kanten
på kvar side.

Dei fyrste Hekistene var sette ihop med trenaglar. Att med Kyngjigardsmieren i Guddal fann ein ei heil rod barnelikvister i ei myr. Alle var „negla“ med trenaglar.

I dei eldste tider einn kane droga minne" faue att, var ikkje likvistene meila. Ein sette dei i jorda med trefarv. Kring 1890 tok ein og annan til a' svartmeila dei. Kautane var det kvite render pa'. Seinare, kring 1920-ara tok ein til med kvister av same slag som dei ein kjoper i vare dagar. „Keimejore“ likvister nyttar iingens lenger.

„Dei sa' arbeiddede kjista“ vart alltid bodne i gravferda. (foreferer.)

Of nar kjista var ferdig laga, „kjistela“ ein liket. Da' saulast dei mervaste, kausegj grannane og, men alltid dei som hadde „flitt liggj“. Læraren eller ein som var orytta til „Sjelar“ og „Sjogjar“ i gravferda, fekk ein og med.

Fyrst pong ein eit palmewess. La' ferda ein kjista til, la hovelspon eller rein halm til underlag, fylle hovidpitta med spon eller halm og la liklakenet (likblaja) over sponen eller halsen.

„Lickblaja“ var av bleikt lereft. Ho var sa lere at ho rokk ut om vistenautane pa' kvar side. Leugda ymra, men som ofloast ville dei at soldane skulle eyra under andre kassen.

La' la ein liket i kjista.

No spurdest det om kistelagarane hadde nok heilige med meila. Same tider g'ikk det gale, kjista horde ikkje. Ei gausal pong om det er velkjend i Guddal:

Ein krybyggja mann var dot. Men du

han skulle kiste leggjest, var kista for skilt.
 Dei erba ^{smickaren} ~~svickaren~~ for det seinare, men da sa
 han i ilte: „E kunde ikkje hjelpe fy alle dei
 hadde retta ut kryllee.“

Nar livet var lagt vel til rette i kista, sveiple
 ein „lirklelje“ over. No galdt det a jamna det
 godt til, sa det soj skickely ut.

Frå 1900 og utetter tok dei til med „unde-
 bloje“ og „yvelbloje“, d. v. s. underbakern og over-
 bakern. Det var snauare a fa varskert til.

Over audletet pa den „dode“ la ein „sveitke-
 stikke.“ Dei som var fine, kalla det „svededugen.“
 Ja la ein lortet pa kista. Men ein kottgj spikka
 eller nagla det fast.

Ein las allid eit gudord og song ein salme
 for ein la lortet pa. Var det ein taleksinnrig med,
 vart det og soj utre ord.

Stime vart kistelagde med „pigerstieve.“
 Anders Fuband la pigerstieve til faren i kista.
 Faren heitte Hallord. Ein og annan smette
 og prydnadsleing med. Men dei fleste var av
 den meining at det var gale a tere altar-
 arven i mold.

Mannspersonane hadde aldri hovudplog,
 men kvinnene hadde „kvitheil“ og unngjintene
 „kvitkietar.“

VI) Nar likkista vart boren ut os stova at lina,
 loa eller stobbeiswala, oja og gret dei marreke.
 Det var som om soja over den avlidne vart
 malt med tarer. Likkista vart sett paleis
 at audletet at den „dode“ vende ut aisch.

Det makte allid vera skilt i garden nar
 det „laj til i husa.“ Og folk makte vera
 alvorlige. Grata kunde dei helst gi va, og
 mange giorte det. Ardtaket om at „du ma

ikkeji grata på de vekke dei dæne" er vel-
kjært i bygda.

"Likhalmen", d. v. s. halmen liket hadde
lege på, vart brend doger eller - eller kauskeji
sanne kvelden som den dænde vart vekte logd.
Fil "likhalmbrenninga" knytte det seg same
"patrier" som til brenninga av Runghalmen.

Swarte klede høyrde til bote når det lög
lik i garden og lenge etterpå. Serby var det
noye at kvinnene heldt den skiden. Og høyrar
det vart sagt om ei kone: "Kallin va kj
for kalte for ho hadde se i rosele klæe".

Ull

"Likhaldagen" var aldri på Rindog. (Joreforsdan).
Då var det Skellsby høgtid i garden. Gjestene
kom som Østet kvelden forat like fram til
fyrste vedskrigene. Dei overnatta og til doger
etter dei hadde fylgt den dænde til grava.
Tjerne mytta gjestebordet vel iet, for det var
alltid got mat og drykk å få i ei "jorefors".

2) "Joreforsdan" var det pynta til helg bote
ute og inne. Kyvanna sine var strøkt over
reinvaska golv og myrpa tinn.

3) Gudal var prestes Gilstau med i gravferde.
Men, va da ickji stiet" eller at den dænde, va
sett i grava, laut prestes til gard. Det herde
i Nottandsdal i Gudal. Ein høling av ein
bonde hadde stelt dotter ei på ho, for ille.
Liket av barnsingene hadde hann lagt mellom
fotene på gjenta. Men etter gravferde tok fram
til å røta om det. Han jakol hadde da ei
støpunde mork hauchvatt vore på kryptigarden
og grave opp att gjenta og like barnet. Da
"ovrekeita" seinare grov opp att gjenta, ^{dei ick} faucc
Kotleis han hadde fare fram.

Då lensmannen kom og skulle arrestera

han, var han sei i marka og slo. Han skjøna
 hva som stod fore, tok tjærne og la på heimveg.
 Tjærne fann dei under stableloret heime, men
 mannen spørdest ikkje for om varen, då fløtva
 han opp i Hovlandsdalsvatnet. No menn
 vart gravlagt i ei lurne på kyrkjegarden, men
 heime i Hovlandsdal gjekk hvar att til prestau
 vart henta. Soga er bane og ventar på sine
 romanstykke. -

4) Jordsferddagen vart littlita pynta med grønt, helst
 granbar. No og lit vart det fletta lynn og blomst-
 kransar, men det høyrer seinare tider til, truleg
 ikkje fore fyrste vettstrijen. Kransar som ein
 kjøper, lyt ein leve foru til 1925-30-åra for
 ein hau påvisa at dei vart teit me i brukt. No
 er det vaelg påleis som i byane.

5) Littlita kom, lærarane med inn i Stove.
 Sein sette henne på to kravkar. Lit roseakade
 var bereitt på golvet.

På kviloket sette ein to brennende talg-
 lys.

6) Det var vaelg å "ta loket av" på foet
 "fett gjå liket." No er den stikken heilt still.
 Tuine seymer liket i de, men aldri inne i Stove.

7) Det var vaelg to eller tre songarar. Den
 eine av desse "Sjela"; d. v. s. han bar fram
 laud frå den "døde" og lit den "døde". Dei gamle
 hadde former under skillinga som varle
 nye fylg'ost.

Var læraren med, var det hau som
 "Sjela." Den døde hadde gjerne sette ut
 "Sjelaren" for han døydde. Feit av dei
 fyrste åra og var lærar, kring 1928, opplevde
 og at ein gammeling sa til meg: "Du ska
 Sjela yve me når e døyr."

Under skiltinga var det til vanlig høglydd gråt. Skilaren ba seg eller å persa tårene fram. Då tala dei gjerne om kor snill og god og iemis-kande den "avdøde" var. Eg hugvar på godt ein bra opplyst mann da til meg: "Siste partin av talin din va best. Då gret fold mest."

Sidan 1930-åra har presten som aller oftest vore til stades i gravferder.

8) Galmane, både i heimen og ved kvar gard etter kirkevegen, vart sungne med dragande, vedkjønelige tonar. "Lil-Galme" og "Lil-Torra" nemnde ein dei. Dei gavde lika iisgi at me hotna nierra på slike tonar, "fy' du reddast dei å fetta d'isfael."

Ein hadde eit kerstelt vers ein mykta når kista vart boren ut or (heimen) stova.

Gjerne skikken held seg enno, og no brukar ein til vanlig Nr. 444 i Synroten Salmebok: "Fylg meg Jesus i den stund vår og vandrar her or stova."

Sidan prestane har vorte med i gravferdsgarden, har galmane ymsa.

9) Kista vart til vanlig boren ut av kiste snik-karen og andre ein ville eyra dra. I dei eldre kistene og hugvar, var det rom til fire berarar.

Ute på tønnet sette ein likkista på sleden eller vogna, men ein hadde alltid eit åkde til vognstas. Ein kjøpde med øyken på garden. Kjøpekaren kunne ymsa.

10) Lute fram til 1910 var det vanlig med öl i gravferder. Nedan den skikken held seg, var det vanlig at ölbaupet g'ist rundt for ein ton på ferd. "Synjarane" vart særy vel tilsedde. Det galdt at dei hadde eit "lil"

mod' hit á syngja þá. Det var ei dre både for den ætíðne, skyldfóldet og „syngjarane“ sjólve at dei fæddu tonarne hit á ljóna i fjella. „Syngjarane“ bytthi verset mullom beg. Den eine hadde ansvar for fyrste liden av verset og den andre for siste liden.

Fóir ferða losna þu heinet, vart det þeinge eit vers, og dette heldt þæmme eller kvæst ein kom hit ein heim ned- eller oppetter bygða.

Den fyrste som steig inni att i stova eller líket var bore iet, tok ein merke av. Var det ein kar, þæulle ein var fyrst, „kerast“ iet att.

Var det ei kvinne, galdt det þæmme.

11) Etter vegur sætthi ein allhit kvæpra seint og vprdeleg.

12) Slagg hóprer hit etter 1920-30-ára. No þtúkar ein þæmme þættken þom i þeame og þett-þeugde þtók.

Ein þeinge þæmme, og are for den ein fride hit jotta med þættka einar þá vegræla.

VIII

1) Nár ein kom þá „Kyrtjirese“, vart det ringt med Kyrtjiklokka. Ljóna klukkklængum goðt mullom fjella, var det þæ vartel for den „dóde“ Var klokke-tonarne dunnarne og þeugde, þpædde det ille.

2) Dei þæmme þeraræmme þom þædde þenestgjótt fóir, bytthi no kista av kværegozma og þar þemme inni i Kyrtja. Ein þar kista med þeue den fóre. „Syngjarane“ gjætt fyrst, etter dei kom þerarane, þg þá fylgde dei ndræsk etter.

Þæmme i Kyrtja þnædde ein kista þæleis at þeue den þnædde mest dóða. Þá vegræ frá Kyrtjigardþtókum og inni i Kyrtja þong ein eit virst vers.

3) No er þresten med. Men fóir 1930-ára, var

„Synjarane“ som tenestgjorde i kyrkja. Det gjend
sälis före Reg:

Fyrst song „Synjarane“ ein salme. Deretter
sa som oftast ein av dei noene avskilsord. Etter-
på fylgde ein salme.

Så ringa berarane Reg om kista. Med „Synja-
rane“ före bar det så åt grava.

Både vin i kyrkja, i kyrkja og åt grava
vart dei same salmane eller versa nytta frå
gravferd til gravferd.

4) Berarane sette kista frå Reg på gravkanten,
men allit sålis at andeket til den døde vende
mot aust.

5) Ein song fyrst eit salmevers eller to, og så
vart kista sett i grava.

6) Etterpå song ein noene vers, og så ringde
ein med kyrkjekloda.

7) I dei eldre tider „gro ein atte på“. Lik-
ferdskarane kyttet om å skjefle molda med att
i grava.

I våre dagar foret „joreførstfyli“ den åpne
grava.

IX

1) Jordferking var det i Giddal like fram til
1930-åra ein av prestedagane etter gravferde.
Ein kalla det „moldpåkaskleke“. Då var det
klonkeringjing og song både före og etter retualet.
Preslen preika kauskje - ja, som aller oftast - over
eit gudord.

2) Under „moldpåkaskinga“ hadde konene sorte
kled, og svartehue med lin til. I ruome etter
hadde dei eit jordferkingplaken som dei tok
på Reg. Slike plaken var pende vel på-seg-gjorte,
og dei kunde vera vobeg gamle.

3) Noene dagar og veter-kauskje - eller jord-
ferkinga vart gravene forvulle. Ein laga

da ein ring av totter rundt grava. Same
sette uthogne steinkrossar eller krekrossar
pa gravene. Andre let dei gro til med uegras,
moss og lyng.

Fra 1900-1910 vart det sa smatt lene til
med kjöple gravminne. I vare dagar får dei
aller fleste stein eller tavle pa gravene.

X

1) Golmorderar og brotsmenn fekk gjeldau same
likvyrdding som andre. I dei eldste tider går
det segner om at dei vart gravsette utanfor
kyrkjigarden.

2) Kring 1875 var far med pa pliktarbeid pa
kyrkjigarden, han skulle utvidet. Dei fann
da laet av ein mann i ei myr.

3) Seinare vart kistene let slike lyfte over
kyrkjigardsmuren og gravsette i ei kra innanfor
muren. Golmorderar og brotsmenn vart aldri
botne inn i kyrkja.

4) Korleis dei gjorde med for tidly fode og ueddypke
born, veit eg ikkje. Nok er det at ein kjend
mann i bygda i 1880-90-ara fekk bot for a ha
gravsett ein druedfodt unge utan a melde
fa om det. -

— " — — " — — " —

Dei andre spørsmala pa denne spörjilista,
har eg svara pa for. -